

DEKRET

z dnia 6 września 1946 r.

**o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego
Wolnego Miasta Gdańska**

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R.P. Nr 1, poz. 1) - Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

DZIAŁ I.**Zapas ziemi.**

Art. 1. 1. Na tworzenie gospodarstw rolnych i działek osadniczych oraz uzupełnienie gospodarstw rolnych nieżywootnych przeznaczają się na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska wszelkie nieruchomości ziemskie z wyjątkiem tych, które w dniu wejścia w życie niniejszego dekretu stanowią własność osób fizycznych.

2. Nieruchomości, wskazane w ustępie poprzedzającym, stanowią zapas ziemi w rozumieniu przepisów niniejszego dekretu.

Art. 2. 1. Do zapasu ziemi, określonego w art. 1, mogą być w przypadkach gospodarczo uzasadnionych włączone nieruchomości lub ich części, położone w granicach administracyjnych miast, z wyjątkiem tych, które w dniu wejścia w życie niniejszego dekretu stanowią własność osób fizycznych. W szczególności dotyczy to nieruchomości, które ze względu na swój charakter mogą być celowo wykorzystane dla produkcji rolnej.

2. Rozporządzenie Ministrów Ziemi Odzyskanych oraz Rolnictwa i Reform Rolnych, wydane w porozumieniu z Ministrami: Administracji Publicznej, Odbudowy i Skarbu, ustali zasady włączania do zapasu ziemi, określonego w art. 1, oraz władze powołane do dokonywania tych czynności, jak również tryb postępowania przed tymi władzami.

Art. 3. 1. Do zapasu ziemi, określonego w art. 1, nie wchodzi wszelkie lasy i grunty leśne o powierzchni przekraczającej 25 ha. W przypadkach gospodarczo

Opracowano na podstawie: Dz. U. z 1946 r. Nr 49, poz. 279, z 1947 r. Nr 66, poz. 410, z 1951 r. Nr 5, poz. 39, z 1958 r. Nr 17, poz. 71, z 1969 r. Nr 13, poz. 95, z 1971 r. Nr 27, poz. 250, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, z 1995 r. Nr 141, poz. 692, z 1998 r. Nr 106, poz. 668.

uzasadnionych mogą być jednakże pewne obszary tych gruntów włączone do wspomnianego zapasu ziemi.

2. Rozporządzenie Ministrów: Ziemi Odzyskanych oraz Rolnictwa i Reform Rolnych, wydane w porozumieniu z Ministrami: Administracji Publicznej, Leśnictwa, Skarbu oraz Odbudowy, ustali zasady włączania do zapasu ziemi, określonego w art. 1, oraz władze powołane do dokonywania tych czynności, jak również tryb postępowania przed tymi władzami.

Art. 4. Nieruchomości, wchodzące w skład zapasu ziemi, określonego w art. 1, oraz włączone do tego zapasu w myśl przepisów art. 2 i 3, przechodzą na własność Państwa, o ile nie stanowią już własności państwowej z mocy innych przepisów prawnych. Nieruchomości te wchodzi w skład Państwowego Funduszu Ziemi.

Art. 5. Nieruchomości, które wchodzi w skład zapasu ziemi, wolne są od wszelkich długów i ciężarów z wyjątkiem służebności, których utrzymanie w mocy uznaje właściwa władza za niezbędne. Sprawa odpowiedzialności Państwa za te obciążenia zostanie uregulowana w odrębnych przepisach.

Art. 6. Do ujawnienia prawa własności nieruchomości, przejętych na rzecz Państwa w myśl przepisu art. 4, oraz do wykreślenia obciążeń hipotecznych, wskazanych w art. 5, stosuje się odpowiednio przepisy dekretu z dnia 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz. U. R.P. Nr 39, poz. 233).

DZIAŁ II.

Zasady ustroju rolnego i osadnictwa.

Rozdział I.

Wydzielenie nieruchomości na cele publiczne.

Art. 7. 1. Z zapasu ziemi zostaną wydzielone i przekazane właściwym władzom i instytucjom nieruchomości, niezbędne na cele publiczne (państwowe, samorządowe i społeczne), a w szczególności:

- 1) na cele szkolne i opiekuńczo-wychowawcze;
- 2) na państwowe i samorządowe ośrodki kultury rolnej, dla zakładów przemysłu rolnego oraz na cele melioracyjne;
- 3) na cele wojskowe i komunikacji publicznej;

- 4) na potrzeby związków religijnych uznanych prawnie wyznań;
- 5) na rozbudowę miast, uzdrowisk, letnisk, kolonii mieszkaniowych oraz ogródków działkowych, które znajdują się w strefie interesów mieszkaniowych miast i ośrodków przemysłowo-fabrycznych.

2. Obszar użytków rolnych, wydzielonych stosownie do ust. 1, nie może przekraczać 10% ogółu użytków rolnych, wchodzących w skład zapasu ziemi. Ograniczenia tego nie stosuje się do użytków rolnych, wydzielonych na cele szkolne.

3. Rozporządzenie Ministrów: Ziemi Odzyskanych, Administracji Publicznej, Rolnictwa i Reform Rolnych, Skarbu oraz Odbudowy ustali władze powołane do wydzielenia i przekazania nieruchomości, wskazanych w niniejszym artykule, oraz tryb postępowania przed tymi władzami, jak również warunki i sposób przekazania nieruchomości.

Art. 8. Do resztówek, pozostałych po rozparcelowaniu wszelkich nieruchomości wchodzących w skład zapasu ziemi, stosuje się odpowiednio przepisy dekretu z dnia 12 czerwca 1945 r. o przeniesieniu własności resztówek majątków rozparcelowanych na spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej (Dz. U. R.P. Nr 27, poz. 162) z tą zmianą, że mogą te resztówki być oddane do bezpłatnego użytkowania spółdzielniom parcelacyjno-osadniczym, które współdziałały z właściwymi władzami w parcelacji danych nieruchomości. W tym przypadku przepis art. 2 ust.2 wymienionego dekretu nie ma zastosowania.

Rozdział II.

Obszar gospodarstw rolnych i działek.

Art. 9. Obszar użytków rolnych w gospodarstwach rolnych, nadawanych w trybie niniejszego dekretu, w zależności od warunków glebowych, terenowych, klimatycznych i ekonomicznych wynosić winien od 7-15 hektarów. Jednakże obszar użytków rolnych w gospodarstwach o charakterze hodowlanym może wynosić do 20 hektarów, istniejące zaś gospodarstwa rolne o obszarze użytków rolnych poniżej 7 hektarów mogą być nadawane w dotychczasowym rozmiarze.

Art. 10. Obszar użytków rolnych gospodarstw ogrodniczych nie może przekraczać 5 hektarów. Ograniczenie to nie dotyczy dotąd istniejących gospodarstw nasiennych i szkółkarskich, których obszar może wynosić do 20 hektarów.

Art. 11. Obszar użytków rolnych działek dla osadników rybackich i pracowników zatrudnionych w gospodarstwach leśnych i rybnych nie może przekraczać 3 hektarów. Obszar użytków rolnych działek dla rzemieślników wiejskich nie może przekraczać 2 hektarów. Obszar użytków rolnych pozostałych kategorii działek pracowniczych nie może przekraczać 1 hektara.

Art. 12. 1. Szczegółowe zasady stosowania norm, przewidzianych w art. 9-11, ustali rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, wydane w porozumieniu z Ministrem Ziem Odzyskanych.

2. Normy, przewidziane w art. 9-11, mogą być w drodze uchwały Rady Ministrów w poszczególnych przypadkach lub na poszczególnych obszarach Ziem Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska podwyższone nie więcej jednak niż o ¹/₈.

Art. 13. Gospodarstwa rolne nieżywotne mogą być uzupełnione w ramach norm przewidzianych w czterech artykułach poprzedzających.

Rozdział III.

Nabywcy.

Art. 14. 1. Nabywcami gospodarstw (działek) mogą być obywatele polscy, którzy przybyli na obszar Ziem Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska w ramach akcji osiedleńczej, kierowanej przez władze państwowe, bądź posiadają grunty rolne za zgodą władz państwowych.

2. Mogą być również nabywcami gospodarstw rolnych (działek) te spośród osób stale zamieszkałych przed dniem 1 stycznia 1945 r. na obszarze Ziem Odzyskanych, które uzyskały lub uzyskają obywatelstwo polskie.

Art. 15. 1. Osoby ubiegające się o nabycie gospodarstw rolnych (ogrodniczych) winny wykazać, że:

- 1) posiadają praktyczne przygotowanie do prowadzenia gospodarstwa rolnego (ogrodniczego) oraz, że praca na roli stanowi ich główny zawód, albo
- 2) posiadają fachowe wykształcenie rolnicze.

2. Wymogów przewidzianych w ust. 1 nie stosuje się do niepełnoletnich.

Art. 16. (uchylony).

Art. 17. W trybie niniejszego dekretu jedna osoba może nabyć tylko jedno gospodarstwo (działkę). Małżeństwo sądownie nierozłączone uważa się za jednego uprawnionego. Rodziców wraz z pozostającymi przy nich niepełnoletnimi dziećmi uważa się za jednego uprawnionego.

Art. 18. 1. Pierwszeństwo do otrzymania gospodarstwa (działki) mają:

- 1) zdemobilizowani żołnierze i inwalidzi wojska polskiego, którzy brali udział w walkach o Polskę, oraz uczestnicy walk partyzanckich o Polskę z wyjątkiem tych, którzy występowali przeciwko Polsce Demokratycznej;
- 2) funkcjonariusze służby bezpieczeństwa, którzy w związku ze służbą w obronie demokratycznych zasad ustroju Państwa Polskiego zostali inwalidami;
- 3) wdowy i sieroty po żołnierzach i uczestnikach walk partyzanckich poległych w walkach o Polskę jako też wdowy i sieroty po funkcjonariuszach służby bezpieczeństwa, którzy polegli w związku ze służbą w obronie demokratycznych zasad ustroju Państwa Polskiego, oraz osoby, których jedynymi żywicielami byli wymienieni żołnierze, uczestnicy walk partyzanckich i funkcjonariusze służby bezpieczeństwa;
- 4) repatrianci;
- 5) właściciele gospodarstw małorolnych i karłowatych, znajdujących się na obszarach Państwa Polskiego poza obszarem Ziem Odzyskanych i b. Wolnego Miasta Gdańska.

2. Osoba, która została wprowadzona przez władze państwowe w posiadanie gruntu na obszarze Ziem Odzyskanych lub b. Wolnego Miasta Gdańska, ma pierwszeństwo do nabycia gospodarstwa (działki), utworzonego z tych gruntów lub ich części, bez względu na pierwszeństwo osób, wymienionych w ust. 1.

Art. 19. Rozporządzenie Ministra Ziem Odzyskanych oraz Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, wydane w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej i Ministrem Bezpieczeństwa Publicznego we właściwym dla nich zakresie działania, może ograniczyć zastosowanie pierwszeństwa osób, wymienionych w ust. 1 pkt 1-3 artykułu poprzedzającego, do obszarów niektórych powiatów Ziem Odzyskanych i b. Wolnego Miasta Gdańska.

Art. 20. Ministrowie: Ziem Odzyskanych, Rolnictwa i Reform Rolnych, Żeglugi i Handlu Zagranicznego oraz Odbudowy ustalą obszary nadmorskie, na

których zapas ziemi winien być przeznaczony w całości lub częściowo na tworzenie osad rybackich.

Rozdział IV.

Cena gospodarstw (działek) i jej spłata.

Art. 21. 1. Gospodarstwa (działki) nabywa się odpłatnie za cenę odpowiadającą szacunkowi składników gospodarstwa (działki).

2. Szacunek gruntów ustala się w wysokości równej przeciętnemu rocznemu urodzajowi z danego obszaru ziemi, przy czym jako przeciętny urodzaj dla gruntów średniej jakości przyjmuje się 15 centnarów metrycznych żyta z jednego hektara.

3. Ministrowie: Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ziem Odzyskanych określą w drodze rozporządzenia odpowiednio do normy ust. 2 zasady ustalenia przeciętnego urodzaju dla gruntów o jakości innej, niż średnia. Rozporządzenie wymienionych Ministrów, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, ustali zasady szacunku budynków oraz inwentarza żywego i martwego.

Art. 22. Osadnikom wojskowym, korzystającym z pierwszeństwa przewidzianego w art. 18 ust. 1 pkt 1, odlicza się od ceny przypadającej za gospodarstwo (działkę) równowartość gospodarstwa o obszarze 10 hektarów użytków rolnych średniej jakości. Wysokość tej równowartości ustalą Ministrowie: Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ziem Odzyskanych w porozumieniu z Ministrami: Obrony Narodowej i Skarbu.

Art. 23. 1. Osobom, które w związku z wojną rozpoczętą we wrześniu 1939 r. utraciły gospodarstwa rolne na tych terenach Rzeczypospolitej Polskiej w jej granicach przedwojennych, które nie weszły w skład obecnego obszaru Państwa, o ile osoby te stale zamieszkiwały na tych terenach przed dniem 1 września 1939 r., jak również osobom, które na mocy umów międzynarodowych, zawartych przez Państwo Polskie, mają otrzymać ekwiwalent wzamian za mienie pozostawione za granicą, - zachowuje się na pokrycie ceny nabycia gospodarstwa (działki) wartość utraconego (pozostawionego) gospodarstwa.

2. Rozporządzenie Ministrów: Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ziem Odzyskanych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, określi zasady ustalenia mienia, którego równowartość podlega zachowaniu stosownie do przepisów ustępu poprzedzającego, oraz szacunku tego mienia, władze powołane do wykonania tych

czynności, sposób postępowania przed tymi władzami i terminy, w jakich należy zgłaszać uprawnienia wynikające z ustępu poprzedniego pod sankcją utraty tych uprawnień.

Art. 24. 1. Rozporządzenie Ministrów: Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ziem Odzyskanych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, ustali termin i tryb spłaty należności za nabyte gospodarstwa (działki), a w szczególności rodzaj i wysokość ulg dla osadników zagospodarowujących się za pośrednictwem spółdzielni parcelacyjno-osadniczych oraz zagospodarowujących się w szczególnie trudnych warunkach.

2. Na poczet spłaty ceny nabycia mogą być pobrane zaliczki przed przeniesieniem prawa własności gospodarstwa (działki).

3. Należności, przewidziane w niniejszym artykule, podlegają ściągnięciu w trybie przewidzianym dla realizacji należności publiczno-prawnych.

Rozdział V.

Akt nadania i przeniesienie prawa własności nadanych gospodarstw (działek).

Art. 25. 1. Wyznaczenie nabywcy gospodarstwa (działki) następuje w drodze orzeczenia właściwej władzy, zwanego w dalszym ciągu aktem nadania.

2. Nadawać można gospodarstwa (działki) fizycznie wydzielone lub jeszcze nie wydzielone. W tym ostatnim przypadku akt nadania powinien wskazywać nieruchomość, z której grunty przynależne do gospodarstwa (działki) mają być wydzielone, ze wskazaniem, jakiemu obszarowi przeciętnej jakości gruntów, wchodzących w skład tej nieruchomości, odpowiadać ma rozmiar nadanego gospodarstwa (działki).

Art. 26. 1. Osoba, która otrzyma akt nadania gospodarstwa (działki) fizycznie wydzielonego, ma prawo do objęcia tego gospodarstwa w posiadanie celem korzystania i pobierania z niego bezpłatnie pożytków.

2. Osoby, które otrzymały akty nadania gospodarstw (działek) fizycznie jeszcze nie wydzielonych z większej nieruchomości, mają prawo do prowizorycznego przyznania im całości lub części tej nieruchomości we wspólne posiadanie z tym, że objęty w posiadanie obszar nie może przekraczać łącznego obszaru gruntu wskazanego w aktach nadania tych osób. Z posiadaniem łączy się również prawo do korzystania i pobierania bezpłatnie pożytków z tej części nieruchomości.

3. Na wniosek osób, wskazanych w ust. 2, grunty oddane im we wspólne posiadanie mogą być prowizorycznie między nie podzielone w stosunku do obszaru wskazanego w poszczególnych aktach nadania. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do prowizorycznego wydzielenia części gruntu jednemu zainteresowanemu.

Art. 27. Prawa wynikające z aktu nadania mają charakter osobisty, są niezbywalne i nie dziedziczne. W razie śmierci osoby, która uzyskała akt nadania, jeżeli śmierć ta nastąpiła przed orzeczeniem o wykonaniu aktu nadania (art. 31), członkowie rodziny, którzy ze zmarłym pozostawali we wspólnocie gospodarczej, mają pierwszeństwo przed wszystkimi innymi osobami do otrzymania tego samego gospodarstwa (działki) w trybie niniejszego dekretu.

Art. 28. 1. Osoba, która otrzymała akt nadania, obowiązana jest prowadzić swe gospodarstwo osobiście lub przez członków rodziny, żyjących z nią razem we wspólnocie gospodarczej.

2. Niezastosowanie się do obowiązku wskazanego w ust. 1 uzasadnia cofnięcie aktu nadania. W tym przypadku podlega zwrotowi wartość nakładów koniecznych i użytecznych, których posiadacz dokonał w czasie korzystania z gospodarstwa (działki).

3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ministra Ziem Odzyskanych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, ustali władze właściwe do orzekania w sprawie zwrotu nakładów przewidzianego w ust. 2 oraz tryb postępowania przed tymi władzami.

4. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do nabywców niepełnoletnich.

Art. 29. Osoba, która otrzymała akt nadania, może do czasu wydania orzeczenia o wykonaniu aktu nadania (art. 31) zrzec się nadanego jej gospodarstwa (działki), z obowiązkiem przekazania go właściwej władzy administracji ogólnej jako władzy ziemskiej.

Art. 30. 1. Przed przeniesieniem prawa własności nadanego gospodarstwa (działki) na nabywcę (art. 31) ustala się cenę tego gospodarstwa (działki). Jeżeli gospodarstwo (działka) w chwili nadania nie było jeszcze fizycznie wydzielone, ustalenie ceny następuje po lub równocześnie z określeniem jego granic.

2. Ustalenie ceny nabycia i określenia granic nadanego gospodarstwa (działki) następuje w drodze odrębnego orzeczenia władzy.

Art. 31. 1. Przeniesienie prawa własności nadanego gospodarstwa (działki) na nabywcę następuje w drodze orzeczenia, zwanego orzeczeniem o wykonaniu aktu nadania.

2. W orzeczeniu o wykonaniu aktu nadania należy wymienić: akt nadania, osobę nabywcy oraz przedmiot i warunki nabycia gospodarstwa (działki).

3. Orzeczenie o wykonaniu aktu nadania jest ostateczne.

Art. 32. (utracił moc).

Rozdział VI.

Właściwość władz powołanych do orzekania w trybie niniejszego dekretu.

Art. 33. Władzami właściwymi w rozumieniu niniejszego dekretu są starostowie.

Art. 34. Do zakresu działania starostów należy dokonywanie wszelkich czynności w wykonaniu niniejszego dekretu, o ile dekret ten lub wydane na jego podstawie rozporządzenia nie stanowią inaczej.

Art. 35. Do zakresu działania starosty należy wydawanie orzeczeń, przewidzianych w art. 30 i 31 niniejszego dekretu oraz w rozporządzeniach wydanych na podstawie niniejszego dekretu, tudzież wykonywanie czynności niezbędnych dla przygotowania gospodarstw (działek) do ich nadania.

Art. 36. 1. Do zakresu działania komisji osadnictwa rolnego należy orzekanie:

- 1) o nadaniu gospodarstwa (działki), nie wyłączając budynków i inwentarza (akt nadania);
- 2) o cofnięciu aktu nadania.

2. Nadto komisjom osadnictwa rolnego mogą być zlecone inne czynności stosownie do rozporządzeń wydanych na mocy niniejszego dekretu.

Art. 37. Rozporządzenie Ministrów: Ziemi Odzyskanych oraz Rolnictwa i Reform Rolnych ustali skład komisji osadnictwa rolnego, ich właściwość, tryb postępowania przed tymi komisjami oraz właściwość rzeczową starosty w przedmiocie postępowania w trybie niniejszego dekretu.

Art. 37a. Zadania starosty określone w art. 33 - 35 oraz w art. 37 są zadaniami z zakresu administracji rządowej.

DZIAŁ III.

Przepisy karne

Art. 38-40. (uchylony)

DZIAŁ IV.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 41-43. (utraciły moc).

Art. 44. Rozporządzenie Ministrów Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ziem Odzyskanych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, ustali władze powołane do orzekania o przejęciu na własność Państwa nieruchomości ziemskich, wymienionych w art. 41 i 42, oraz do orzekania o przyznaniu przewidzianego w art. 43 odszkodowania w naturze, tudzież tryb postępowania przed tymi władzami i sposób wymiaru odszkodowania.

Art. 45. Rozporządzenia oparte na przepisach niniejszego dekretu - jeśli ich moc obowiązująca rozciągać się ma na obszar byłego Wolnego Miasta Gdańska - będą wydawane przez Ministrów: Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych, ilekroć dekret niniejszy odnośnie obszaru Ziem Odzyskanych przewiduje w zakresie wydawania rozporządzeń uprawnienia Ministra Ziem Odzyskanych.

Art. 46. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrom: Ziem Odzyskanych, Administracji Publicznej oraz Rolnictwa i Reform Rolnych, każdemu w ich zakresie działania, w porozumieniu z zainteresowanymi Ministrami.

Art. 47. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Jednocześnie tracą moc prawną na obszarze Ziem Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska sprzeczne z przepisami niniejszego dekretu przepisy dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. R.P. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) oraz dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. R.P. Nr 13, poz. 87).